

Τα μάτια των παιδιών

ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΝΝΕΦΙΑ ΚΟΙΤΑ ΒΑΘΙΑ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΦΥΛΛΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΔΕΛΦΟΙ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΙΝΑΣ

Οι Δελφοί βρίσκονται στην Στερεά Ελλάδα, στον νομό Φωκίδας. Είναι ορεινός τόπος στους πρόποδες του Παρνασσού. Ονομάζονταν Ομφαλός της γης, γιατί λέγεται ότι, όταν ο Δίας απελευθέρωσε δύο αετούς, τον έναν προς την Ανατολή και τον άλλον προς την Δύση, αυτοί συναντήθηκαν στους Δελφούς κάνοντας τον γύρω του κόσμου. Οι πρώτες ανασκαφές στους Δελφούς ξεκίνησαν επί Καποδίστρια το 1929. Από τότε και μετά η Αρχαιολογική Υπηρεσία ασχολήθηκε με την διαφύλαξη του χώρου καθώς και μερικών αρχαιοτήτων που είχαν συγκεντρωθεί. Τα αξιοθέατα και τα εκθέματα των Δελφών είναι αναρίθμητα. Μερικά από αυτά είναι :Ο Ναός του Απόλλωνα, το Αρχαίο Θέατρο Δελφών, ο Θησαυρός των Αθηναίων, οίκημα χτισμένο από τους Αθηναίους για να στεγάσει τα αφιερώματα της πόλης στον ιερό χώρο, η Ιερά Οδός, η Κασταλία Πηγή, η Θόλος της Αθηνάς Προναίας, το Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών με σημαντικά εκθέματα, όπως ο Ηνίοχος, οι Δίδυμοι του Άργους, ο Αντίνοος κ.ά.

Ο Ηνίοχος είναι ένα από τα πιο σπάνια χάλκινα αριστουργήματα, σύμβολο του Μουσείου των Δελφών. Παριστάνει Ηνίοχο άρματος νικητή, την ώρα του θριάμβου του στα Πύθια.

Οι δίδυμοι του Άργους, Κλέοβις και Βίτων, ήταν οι γιοι της Ιέρειας της Ήρας που ζεύτηκαν το αμάξι το οποίο μετέφερε την μητέρα τους και το μετέφεραν 8 περίπου χιλιόμετρα απόσταση, προκειμένου η μητέρα τους Κυδίππη να φτάσει εγκαίρως στο ιερό για να τιμήσει την προστάτιδα της πόλης στην γιορτή

της. Όλος ο λαός τους θαύμασε και η μητέρα τους προσευχήθηκε στην θεά να τους χαρίσει την μεγαλύτερη τιμή που ταιριάζει σε θνητό. Τότε η Ήρα τους έκανε να κοιμηθούν για πάντα στο ιερό της.

Σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη των Δελφών ως σημαντικό κέντρο της Ελλάδας έπαιξε ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός. Είχε οραματιστεί την Δελφική Ιδέα, μια παγκόσμια πνευματική κοινωνία με έδρα τους Δελφούς.. Το 1927 πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες Δελφικές Εορτές με παγκόσμια απήχηση. Στον χώρο του Μουσείου εκτίθενται κοστούμια και φωτογραφικό υλικό από τις γιορτές, χειρόγραφα κείμενα και προσωπικά αντικείμενα του Α. Σικελιανού καθώς και ο αργαλειός της συζύγου του Εύας, στον οποίο είχε η ίδια υφάνει τα ενδύματα της παράστασης του Προμηθέα Δεσμώτη που παρουσιάστηκε στο Αρχαίο Θέατρο την χρονιά εκείνη.

Οι Δελφοί είναι σίγουρα ένας αρχαιολογικός χώρος που αξίζει να τον επισκεφτούν όλοι. Έχουν να μάθουν και να δουν πολλά μνημεία και έργα.

ΑΙΓΙΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΕΩΡΓΙΑ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

Η ύπαρξη της Αίγινας είναι γνωστή από την Νεολιθική εποχή και το όνομά της είναι συνδεδεμένο με όλες σχεδόν τις ιστορικές στιγμές της Αρχαίας Ελλάδας. Χαρακτηριστικό της ανάπτυξης που γνώρισε η Αίγινα είναι η ύπαρξη πολλών μνημείων των οποίων τα ίχνη διακρίνονται και σήμερα, με κορυφαίο τον ναό της Αφαιάς στο ανατολικό μέρος του νησιού.

ΝΑΟΣ ΑΦΑΙΑΣ

Η Θεά Αφαιά λένε πως καταγόταν από την Κρήτη και ότι κυνηγημένη από τον Μίνωα ξέφυγε πέφτοντας στην θάλασσα.

Ψαράδες την έσωσαν και την έφεραν στην Αίγινα. Λίγοι γνωρίζουν ότι το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αίγινας είναι το πρώτο Μουσείο της Ελλάδας! Ανάμεσα στα άλλα ιδρυτικά του νέου κράτους έργα του Καποδίστρια ήταν και η δημιουργία ενός Κεντρικού Μουσείου. Αυτό το Μουσείο έγινε δυνατόν να ολοκληρωθεί και να λειτουργήσει κανονικά!

ΚΥΒΕΛΗ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΑΡΙΝΗ

Η Κυβέλη Αδριανού γεννήθηκε το 1888. Ήταν καρπός ενός παράνομου έρωτα που ανάγκασε την πραγματική της μητέρα να την αφήσει στην πόρτα του άτεκνου ζεύγους των Αναστάση και Μαρίας Αδριανού, οι οποίοι και υιοθέτησαν το κοριτσάκι που βρέθηκε μπροστά στην πόρτα τους. Παρά το ότι οι θετοί γονείς της ήταν πάμπτωχοι, ο Αναστάσης ήταν παπουτσής στο γνωστό εκείνη την εποχή υποδηματοποιείο του «Μπέη», η Κυβέλη μεγάλωσε χωρίς να της λείψει τίποτα. Αυτό οφειλόταν κυρίως στην υποστήριξη που της πρόσφερε η οικογένεια του Λεονάρδου, γνωστού εκείνη την εποχή δικηγόρου, στο σπίτι του οποίου είχε εργαστεί η Μαρία Αδριανού. Η Μαρία άρχισε πάλι να δουλεύει για την οικογένεια του Λεονάρδου, για να μην τον αφήσει να απομακρυνθεί από την κόρη της. Η Κυβέλη αγαπούσε πολύ τους θετούς της γονείς.

Μεγαλώνοντας, οι γονείς της την έστειλαν κοντά σε μία καπελού για να μάθει την τέχνη. Η κλίση της όμως προς το θέατρο φάνηκε από νωρίς. Άρχισε να

παίρνε μαθήματα απαγγελίας κοντά στον καθηγητή Μ. Σιγάλα. Είχαν συναντηθεί στο σπίτι που την φιλοξενούσε. Σε μια επίδειξη των μαθητριών του στον «Παρνασσό» το 1901 η Κυβέλη απέσπασε το πρώτο βραβείο που της παρέδωσε ο Σπυρίδων Λάμπρου. Την ίδια χρονιά ξεκινάει την λειτουργία της η Δραματική παρακολουθεί μαθήματα. Ο Μήτσος Μυράτ, που στο μέλλον θα γίνει ο πρώτος άντρας της είχε επιστρέψει από σπουδές στο Παρίσι και είχε μνηθεί κι αυτός στην «Νέα Σχολή» του βασιλικού. Εντυπωσιασμένος από την Κυβέλη την πολιορκεί και την πείθει να τον παντρευτεί. Ο γάμος τους κράτησε τρία χρόνια και απέκτησαν δύο παιδιά, την Μιράντα και τον Αλέξανδρο, αν και η Κυβέλη ποτέ δεν αγάπησε πραγματικά τον Μυράτ. Για αυτό και τον εγκατέλειψε για να σχετιστεί με τον Κώστα Θεοδωρίδη, ο οποίος την αγάπησε βαθιά, μέχρι το τέλος της ζωής του. Μαζί απέκτησαν την Αλίκη, επίσης ηθοποιό, όπως η μητέρα της. Όμως ούτε με τον Θεοδωρίδη έμεινε η Κυβέλη. Τρίτος άνδρας στην ζωή της έμελε να είναι ο Γεώργιος Παπανδρέου, με τον οποίο απέκτησαν τον Γιωργάκη Παπανδρέου ετεροθαλή αδερφό του Ανδρέα Παπανδρέου. Για αρκετά χρόνια ο δεσμός τους ήταν παράνομος, επειδή ήταν και οι δύο παντρεμένοι. Παντρεύτηκαν τελικά το 1928 σε ηλικία 40 ετών. Η Κυβέλη συνέχισε να παίζει στο θέατρο ως το 1967, λίγο πριν την Δικτατορία. Το 1968 αποχαιρέτησε για πάντα τον Γεώργιο Παπανδρέου και, υποκύπτοντας σε εκβιασμό των δικτατόρων, αναγκάστηκε να γράψει επιστολή στην οποία υμνούσε το παράνομο καθεστώς της χώρας. Πέθανε το 1978 σε ηλικία 90 ετών και ετάφη στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

Άγαλμά της φιλοτεχνημένο από την εγγονή του Μακεδονομάχου Παύλου Μελά, Ναταλία, δωρεά προς το Θεατρικό Μουσείο Δήμου Αθηναίων των Γιάννη και Δημήτρη Χορν κοσμεί τον περίβολο του πνευματικού Κέντρου Δήμου Αθηναίων στην οδό Ακαδημίας.

ΑΓΑΛΜΑ ΚΥΒΕΛΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΥΡΤΩ ΜΑΜΑΗ

Η τυπογραφία αναπτύχθηκε πολύ κατά την Αναγέννηση. Χάρη σ' αυτήν διαδόθηκε στην Δύση η ελληνική γλώσσα. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην διαμόρφωση επιστημονικής σκέψης σε όλα τα επίπεδα του επιστητού. Η επιστροφή στον κλασικισμό δεν αντιμετώπισε διδακτικά προβλήματα για τη ευρύτερη διάδοσή της. Στον τομέα όμως των γραμμάτων όλα έδειχναν ότι ήταν αναγκαία μια νέα αρχή. Οι Έλληνες που εξάσκησαν την τέχνη της τυπογραφίας με εξαιρετική επιδεξιότητα καθ' όλη την περίοδο της τουρκοκρατίας αμέσως αντιλήφθηκαν ότι το ελληνικό έντυπο θα μπορούσε να παίζει διπλό ρόλο. Έτσι, άλλοτε πλαισιώνοντας ιταλικά τυπογραφεία και άλλοτε επιχειρώντας να ιδρύσουν δικά τους, κατόρθωσαν να αναγάγουν την τυπογραφική τέχνη σε μια «εθνική» διπλωματία. Ο Άλδος Μανούτιος συγκρότησε ένα τυπογραφείο στην Βενετία, όπου «φοίτησαν» οι διασημότεροι εκπρόσωποι του ιταλικού

πνεύματος. Κατά την διάρκεια και για τις ανάγκες της Επανάστασης του 1821 δημιουργείται μια σειρά από τυπογραφεία στις περιοχές του αγωνιζόμενου ελληνικού πληθυσμού. Με κυριότερο στόχο την υποστήριξη των, διοικητικών κυρίως, αναγκών του αγώνα, τυπώνουν γενικά διοικητικά έντυπα και εφημερίδες. Η ελληνική εφημερίδα συνέχισε την πορεία της στηριζόμενη στην παράδοση του τόπου της.

ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΣΟΡΤΣΗ

Ο Άγιος Κοσμά ο Αιτωλός, γνωστός σαν Πατροκοσμάς, ήταν ελληνορθόδοξος μοναχός. Το κατά κόσμον όνομά του ήταν Κώνστας, ενώ το επώνυμό του, χάρις στις αναφορές των Βενετών προβλεπτών που έχουν διασωθεί στα κρατικά αρχεία της Βενετίας, γνωρίζουμε πως ήταν Εσωχωρίστας. Ο άγιος σπούδασε στο Άγιο Όρος και με την άδεια των γερόντων του έγινε δάσκαλος. Πίστευε πως οι Έλληνες έπρεπε να μορφωθούν, για αυτό και τους προέτρεπε να χτίζουν σχολεία για να διδάχτούν τα παιδιά την ιστορία του Θεού. Αν δεν υπήρχαν λεφτά για την ίδρυση σχολείων, σύσταινε να λιώσουν τα χρυσαφικά, να πάρουν το χρυσάφι και με αυτό να κόψουν νομίσματα και να οικοδομήσουν σχολεία. Έκανε περιοδείες ανά την Ελλάδα και μιλούσε στον κόσμο για τον Χριστό, επισκέφθηκε και τα Ιωάννινα. Γνώρισε τον Αλή πασά, ο οποίος τον εκτιμούσε πάρα πολύ. Λέγεται μάλιστα πως του είχε χαρίσει ένα σκαμνί, γιατί ήταν κοντός και δεν ακουγόταν όταν μιλούσε. Έτσι ανέβαινε πάνω στο σκαμνί, ώστε οι άνθρωποι να τον βλέπουν. Ανάμεσα στις πολλές προφητείες που είπε, ήταν πως θα έρθουν χρόνια που ο Σατανάς θα δείχνει τα κέρατά του στα κεραμίδια του σπιτιού, εννοώντας τις κεραίες της τηλεόρασης, ή πως θα έρθει εποχή που θα πετάνε στον ουρανό σιδερένια πουλιά, εννοώντας τα αεροπλάνα. Οι Τούρκοι τον φοβόντουσαν γιατί επηρέαζε πολύ τους Έλληνες. Γι'

αυτό αποφάσισαν να τον σκοτώσουν. Τον κρέμασαν στο χωριό Κολικόντασι της σημερινής Αλβανίας, χρησιμοποιώντας το σκαμνί που του είχε χαρίσει ο Αλή πασάς. Πέταξαν το σώμα του σε ένα ποτάμι για να μην το βρουν οι Έλληνες. Το βρήκε όμως κάποιος Έλληνας και το έθαψε κρυφά. Σε γράμμα του προς τον αδερφό του αναφέρει πως είναι περήφανος γιατί έγινε αιτία να ιδρυθούν 200 δημοτικά και 10 Ελληνικά σχολεία (αντίστοιχα των σημερινών Γυμνασίων). Η μνήμη του τιμάται στις 25 Αυγούστου.

ΚΟΣΜΑΣ ΑΙΤΩΛΟΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΑΡΙΝΗ

Ο Οδυσσέας Ελύτης γεννήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 1911 στο Ηράκλειο Κρήτης. Ήταν το έκτο παιδί του Παναγιώτη Θ. Αλεπουδέλη και της Μαρίας Βρανά που καταγόταν από την Μυτιλήνη. Ο πατέρας του είχε ιδρύσει από το 1895 μαζί με τον αδερφό του Θρασύβουλο εργοστάσιο σαπωνοποιίας και πυρηνελαιουργίας που τα

προϊόντα τους έγιναν πασίγνωστα στην Ελλάδα. Το 1914 ο πατέρας του μεταφέρει το εργοστάσιο στον Πειραιά και η οικογένεια εγκαθίσταται στην Αθήνα. Στο σπίτι αυτό θα παραμείνουν μέχρι το 1930.

Όταν ήταν έξι ετών ο μικρός Οδυσσέας, τον γράφουν σε ιδιωτικό σχολείο. Μετά από λίγα χρόνια η οικογένειά του έχει βαρύ πένθος, επειδή πεθαίνει η εικοσάχρονη αδερφή του Μυρσίνη από την μεγάλη επιδημία της ισπανικής γρίπης. Το 1922 η οικογένεια πηγαίνει διακοπές σε διάφορες πόλεις της Ευρώπης. Στην Λωζάννη ο δωδεκάχρονος τότε Οδυσσέας έχει την μεγάλη ευκαιρία να γνωρίσει τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Μετά από δύο χρόνια, στις 15 Ιουλίου του 1923 πεθαίνει ο πατέρας του από πνευμονία. Την ίδια χρονιά αρχίζουν να εκδηλώνονται τα πρώτα του πνευματικά ενδιαφέροντα. Μετά από λίγον καιρό έχει την πρώτη του επαφή με την ποίηση του Κωνσταντίνου Καβάφη. Διαβάζει ελληνικά και γαλλικά βιβλία ενώ εκδηλώνεται όλο και περισσότερο η προτίμησή του στην λογοτεχνία.

Το 1929 είναι το έτος που πραγματοποιείται η μεγάλη του στροφή στην ποίηση. Διαβάζει Ελιάρ και Λόρκα, ενώ ανακαλύπτει τον υπερρεαλισμό. Επίσης γράφει και τα πρώτα του ποιήματα με διάφορα ψευδώνυμα. Αφού λοιπόν φτάσει το 1930 η οικογένειά του μετακομίζει στην οδό Μοσχονησίων (κοντά στην πλατεία Αγάμων, σημερινή πλατεία Αμερικής) Εγγράφεται και στην Νομική Σχολή, την οποία δεν θα τελειώσει ποτέ! Μεταφράζει κείμενα του Τρότσκι για την εφημερίδα των φοιτητών. Μετά από ένα μικρό χρονικό διάστημα γίνεται μέλος της «Ιδεοκρατικής Φιλοσοφικής Ομάδας Αθηνών» που έχουν ιδρύσει οι Κανελλόπουλος, Τσάτσος, Θεοδωρακόπουλος, Συκουτρής . Τον επόμενο χρόνο γράφει τα « Πρώτα Ποιήματα» που αργότερα θα παρουσιάσουν στους « Προσανατολισμούς».

Αργότερα κάνει ένα ταξίδι στην Μυτιλήνη με τον Ανδρέα Εμπειρικό. Μέσα στα επόμενα χρόνια η οικογένειά του

μετακομίζει, απολύεται από τον στρατό, ξεκινά να γράφει την ποιητική του συλλογή « Ήλιος ο πρώτος» που κυκλοφόρησε κιάλας το 1943. Συνεργάζεται με την εφημερίδα « Καθημερινή» , γίνεται μέλος της « ομάδας των δώδεκα» , ώσπου τον Δεκέμβριο του 1959 εκδίδεται από τον εκδοτικό οίκο «Ίκαρος» το « Άξιον Εστί». Όμως την επόμενη χρονιά, το 1960 δηλαδή, έχει κι άλλο βαρύ χτύπημα. Πεθαίνουν η μητέρα του και ο αδερφός του Κωνσταντίνος. Θα ακολουθήσουν αρκετές άλλες ποιητικές συλλογές του, όπως οι:

« Έξι και μία τύψεις για τον ουρανό» 1961,

« Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας» 1971

« Το φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά» 1971

« Το μονόγραμμα» 1972

« Τα ρω του έρωτα» 1972

« Τα Ετεροθαλή» 1974

« Μαρία Νεφέλη» 1978

«Τρία ποιήματα με σημαία ευκαιρίας» 1982

«Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου» 1984

« Ο Μικρός Ναυτίλος» 1985

« Τα ελεγεία της Οζώπετρας» 1991

« Δυτικά της Λύπης» 1995

« Εκ του πλησίον» 1998 (μεταθανάτια έκδοση

Το 1979 τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας (δεύτερος Έλληνας μετά τον Γιώργο Σεφέρη που είχε τιμηθεί το 1963)

Πέθανε στις 18 Μαρτίου του 1996, χωρίς να προλάβει να δει την παρουσίαση μιας επανέκδοσης του βιβλίου του για την Σαπφώ και τα τελευταία γραπτά που πρόσφατα είχε δουλέψει και εκδόθηκαν μετά τον θάνατό του με τον τίτλο « Εκ του πλησίον».

Είμαστε οι μόνοι σε όλη την Ευρώπη που έχουμε το προνόμιο

να λέμε τον ουρανό "ουρανό" και τη θάλασσα "θάλασσα",

όπως την έλεγαν ο Όμηρος και ο

Πλάτωνας πριν 2.500 χρόνια.

Δεν είναι λίγο αυτό.

Η γλώσσα δεν είναι μόνο ένα μέσον
επικοινωνίας.

Κουβαλάει την ψυχή του λαού μας.

Τη ζωή μου την πέρασα
κλεισμένος σε 50 τετραγωνικά,
παλεύοντας με τη γλώσσα.

Στο βάθος αυτό είναι η ποίηση: μια
συνεχής πάλη με τη γλώσσα.

Τη γλώσσα την ελληνική,
που είναι η πιο παλιά και η πιο πλούσια
γλώσσα του κόσμου.

Ταπεινά εργάστηκα σε όλη μου τη ζωή.

Και η μόνη ανταμοιβή που γνώρισα, πριν
από τη σημερινή,
ήταν να ακούσω τους συμπατριώτες μου
να με τραγουδούν.

Να τραγουδούν το ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ,
που μου χρειάστηκε τεσσάρων χρόνων
μοναξιά
και αδιάπτωτη προσπάθεια για να το
τελειώσω.

Δεν το λέω για να περηφανευτώ.

Δεν έρχομαι σήμερα για να σας κάνω τον
σπουδαίο.

Κανείς δεν είναι σπουδαίος από εμάς.
Από εμάς, άλλος κάνει τη δουλειά του
σωστά κι άλλος δεν την κάνει.

Αυτό είναι όλο.

Όμως θέλω να μάθετε, όπως το έμαθα κι
εγώ στα 68 μου χρόνια:
μόνον αν κάνεις σωστά τη δουλειά σου, ο
κόπος δε θα πάει χαμένος.

Είπε ένας Γάλλος ποιητής, ο Ρεμπώ,
πως η πράξη για τον ποιητή είναι ο λόγος
του. Και είχε δίκιο.

Αυτό έκανε ο Σολωμός, που για να
γράψει το αθάνατο ποίημά του
"Ελεύθεροι Πολιορκημένοι", έσωσε και
παράδωσε
στη φυλετική μας μνήμη το Μεσολόγγι
και τους αγώνες του.

Αυτό έκαναν ο Παλαμάς, ο Σικελιανός, ο
Σεφέρης.

Στα φτωχά μου μέτρα το ίδιο πάσχισα να
κάνω κι εγώ.

Πάσχισα να κλείσω μέσα στην ψυχή μου,
την ψυχή όλου του ελληνικού λαού.

Αυτή είναι η πράξη μου.

Και το γεγονός ότι έφτασαν να την
αναγνωρίσουν οι ξένοι,
είναι μια νίκη. Όχι δική μου νίκη.

Δική σας.

Οδυσσέας Ελύτης

.....

Απόσπασμα από την ομιλία του ποιητή
προς τους ομογενείς της Σουηδίας, μετά
τη βράβειυσή του με Νόμπελ,
τον Νοέμβριο του 1979.

**ΜΑΝΟΛΗΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ**

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΜΑΡΙΟΣ ΠΕΤΟΥΣΙ

Μια ζωή αφιερωμένη στην Βεργίνα

Ο Μανώλης Ανδρόνικος γεννήθηκε στην Προύσα της Μ. Ασίας στις 23 Οκτωβρίου του 1919. Πρωτοετής στην σχολή αρχαιολογίας ο Μανώλης Ανδρόνικος το 1937 επισκέφθηκε μαζί με τον καθηγητή του Κ. Α. Ρωμαίο τον αρχαιολογικό χώρο της Βεργίνας. Έμεινε κοντά του έως το 1940, δουλεύοντας στην ανασκαφή του Ανακτόρου και μελετώντας κοντά στον αγαπημένο του δάσκαλο τις αρχαιότητες της Βεργίνας.

Αργότερα το 1961 την επισκέφθηκε ως επιμελητής αρχαιοτήτων κάνοντας την πρώτη δοκιμαστική τομή στην μεγάλη τούμπα που μόνο το 1977 θέλησε να αποκαλύψει το μυστικό της, τους βασιλικούς τάφους. Ο Ανδρόνικος όλο το 1961 ανέσκαπτε το νεκροταφείο των προϊστορικών τύμβων. Συνέχισε τις προσπάθειές του το 1962 και 1963 επιμένοντας στην μεγάλη τούμπα, παρά τα πενιχρά αποτελέσματα που είχε η ανασκαφή, με την πίστη που του είχε εμφυσήσει ο δάσκαλός του, πως αυτός ο μεγαλειώδης γήλοφος ήταν έργο ανθρώπινων χεριών, φτιαγμένος με φερτά υλικά και επομένως ίσως να κάλυπτε κάποιο σημαντικό μνημείο. Στις 30 Μαρτίου 1992 πέθανε στην πόλη που

είχε ζήσει από μικρός, στην Θεσσαλονίκη.

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ ΟΝΑΡΧΟΣ

Από όλες τις ημέρες των έορτών, μία είναι ιδιαιτέρως ξεχωριστή για κάθε παιδί, είτε είναι μικρό, είτε μεγαλύτερης ηλικίας. Για ποιά πρόκειται; Μά, φυσικά, για την εικοστή δευτέρα Δεκεμβρίου, όποτε και ξεκινούν οι χριστουγεννιάτικες διακοπές. Ό καθένας την περιμένει με ξεχωριστό ενδιαφέρον, άφου σηματοδοτεί την αρχή μιās περιόδου γεμάτης χαρά, ξενοιασιά, δώρα και έλπίδες για ένα καλύτερο αύριο.

Υπάρχει όμως κι άλλος ένας λόγος για τον όποιο ξεχωρίζει αυτή η ημέρα. Είναι ή μικρότερη μέρα του χρόνου, ή, αν προτιμάτε, ή μεγαλύτερη νύχτα του. Από την έπομένη ό ήλιος θά ανατέλλει λίγο νωρίτερα και θά δύει λίγο αργότερα. Είναι λοιπόν ή μαγική στιγμή πού ό χειμώνας ξεκινά νά γέρνει πρός τό τέλος του.

Έγώ, από πολύ μικρός, ένιωθα κάπως παράξενα την ημέρα αυτή. Μετά μάλιστα και από τό περιστατικό πού θά σάς διηγηθώ, την θεωρώ ως την καλλίτερη, την πιό μαγική μέρα όλόκληρου του χρόνου!

Ήμουν δέκα έτων πάνω κάτω και ήταν οι πρώτες μου διακοπές στό χωριό τής μητέρας μου, έναν προσφυγικό, παραλίμνιο οίκισμό του νομού Θεσσαλονίκης, κοντά στην λίμνη Κορώνεια, ή, όπως είναι περισσότερο γνωστή, λίμνη του Λαγκαδά. Οι κάτοικοι του χωριού ήταν πολύ φιλόξενοι και, καθώς ό παππούς μου είχε διατελέσει πρόεδρος τής κοινότητας λίγα χρόνια πριν τον πόλεμο του 1940, έκαναν ό, τι περνούσε από τό χέρι τους για νά μου μείνουν οι λίγες αυτές μέρες των διακοπών άξέχαστες.

Ήταν, θυμάμαι, Παρασκευή 22 Δεκεμβρίου. Ένας θεός τής μάνας μου όνόματι Παρασκευάς μου πρότεινε νά τον συνοδεύσω μετά τό γεύμα ως τον μύλο,

όπου θά πήγαινε νά ἀλέσει ἓνα φόρτωμα στάρι · ἐκεῖνον τόν καιρό οἱ χωρικοί συνήθιζαν νά ἀποθηκεύουν τό σιτάρι τους στά κατώγια τῶν σπιτιῶν τους καί νά τό ἀλέθουν λίγο λίγο , ὅποτε εἶχαν ἀνάγκη. Ἦταν ἓνας τρόπος νά προστατεύουν τά ἄλευρα ἀπό τά ποντίκια.

Ξεκινήσαμε κατά τίς τέσσερις τό ἀπόγευμα, μέ τό γαϊδουράκι τοῦ θείου Παρασκευά φορτωμένο δυό μεγάλα σακιά ἀλεύρι. Φτάσαμε στόν μύλο κατά τίς πέντε, ὅ, τι ἔπεφτε τό σκοτάδι. Δέν μᾶς ἔνοιαζε αὐτό, μιά καί εἶχαμε μαζί μας δύο λάμπες θυέλλης. Θά ἀλέθαμε τό σιτάρι, θά τρώγαμε καί τηγανίτες πού θά μᾶς ἔφτιαχνε ἡ γυναίκα τοῦ μυλωνᾶ , ἡ θεια-Λευκή, ὅπως τήν ἔλεγαν ὅλοι, καί θά γυρίζαμε ἀργά στό χωριό, δίχως κανεῖς νά ἀνησυχῆσει γιά ἐμᾶς. Ἔτσι γινόταν κάθε φορά πού κάποιος πήγαινε μέ τό στάρι του στόν μύλο.

Μόλις μπήκαμε μέσα , νιώσαμε τήν ζεστασιά ἀπό τό μαγκάλι πού ἄναβε σέ μιά γωνιά καί εἶδαμε ἀπό τή μιά κάμποσα περιστέρια νά κάνουν κύκλους στήν κορφή τοῦ μύλου κι ἀπ'τήν ἄλλη τή θεια-Λευκή νά μᾶς ὑποδέχεται πασπαλισμένη μέ ἀλεύρι ἀπό τήν κορφή ὡς τά νύχια. Χαμογέλασα σκεφτόμενος πώς δέν ὑπῆρχε πιά ταιριαστό ὄνομα γιά αὐτήν τήν γυναίκα.

—Καλῶς τά παιδιά! Μέ συμπαθᾶτε πού μέ βρίσκετε ἔτσι, μά ἔβαζα τό ἀλεύρι στά σακιά, ὅταν κουτούλησα μιά σακούλα πού εἶχα κρεμάσει στό καρφί καί ὅλο το ἀλεύρι πού ἦταν μέσα μοῦ ἔπεσε στό κεφάλι· τρώμαξα καί τά περιστέρια καί τώρα δέν μπορῶ νά τά ἡρεμήσω. . Συμβαίνουν αὐτά σέ τόσο στενοῦς χώρους. Τό ἀγοράκι;

—Τῆς Ὀλίας τοῦ Ἡλίου τοῦ Μουρατίδη γιός , εἶπε ὁ μπαρμπα-Παρασκευάς. Ἦρθε γιά διακοπές .

—Χαρά μας πού σέ βλέπουμε στό χωριό μας , παιδί μου. Ἐδώ νά νιώθεις σάν στό σπίτι σου.

—Εὐχαριστῶ πάρα πολύ, θεία.

—Κρίμα πού δέν εἶναι ἐδώ κι ὁ Δῆμος , ὁ ἄντρας μου , νά σέ γνωρίσει καί νά χαρεῖ.

—Θά ἀργήσει πολύ, Λευκή, γιατί τόν ἤθελα.

—Πῆγε στόν δάσκαλο , δέν ξέρω πόσην ὥρα θά κάνει νά γυρίσει.

—Στόν δάσκαλο, ἔ; Δέν εἶναι κακή ιδέα νά πήγαινα ὡς ἐκεῖ. Θά μπορούσα νά δανειστῶ καί ἓνα βιβλίο γιά τήν περιποίηση τῶν φυτῶν. Ὁ δάσκαλος ἔχει μεγάλη βιβλιοθήκη.

Στενοχωρήθηκα. Ἡ ἐπίσκεψη στό σπίτι τοῦ δασκάλου δέν ἦταν ὅ, τι καλύτερο περίμενα νά μοῦ συμβεῖ. Ἐκεῖνα τά χρόνια βλέπετε τά παιδιά περισσότερο φοβόντουσαν καί λιγότερο ἀγαπούσαν αὐτούς πού ἀγωνίζονταν νά ἀνοίξουν νέους δρόμους στόν νοῦ καί τήν καρδιά τους. Ἡ θεια-Λευκή ἔνωσε τήν ἀμηχανία μου καί πρότεινε νά μέ κρατήσῃ κοντά της , μέχρις ὅτου ἐπιστρέψουν ὁ θεῖος μου μέ τόν ἄντρα της πάλι στόν μύλο. Ὑποδέχτηκα τήν πρότασή της μέ ἓνα χαμόγελο ἀνακούφισης.

—Ἐντάξει, λοιπόν, εἶπε ὁ θεῖος Παρασκευάς. Ἐσύ, παιδί μου, μέινε στόν μύλο, ἀφού σοῦ ἀρέσει τόσο. Κοίταξε τό ρολόι. Σέ μία ὥρα πιστεύω πώς θά εἶμαι πίσω, μαζί μέ τόν Δῆμο ἐλπίζω. Ἐσεῖς στό μεταξύ ἐτοιμᾶστε τό ἀλεύρι. Γειά σας.

—Γειά σου καί μήν ἀνησυχεῖς! Θά περάσουμε πολύ καλά οἱ δυό μας ἐδώ. Τί θά ἔλεγε παιδί μου γιά ἓνα πιάτο ζεστές τηγανίτες ἀπό φρέσκο ἀλεύρι; Πάω στό κουζινάκι νά τίς φτιάξω.

Αὐτά εἶπε ἡ θεια-Λευκή καί ἄνοιξε τήν πόρτα τοῦ μύλου. Τήν εἶδα νά μπαίνει σέ ἓνα μικρό δωματιάκι, ἀπέναντι ἀπό τόν χῶρο ὅπου βρισκόταν ὁ μύλος. Λίγο πιά πέρα διέκρινα τόν σταῦλο μέ ἓνα γαϊδουράκι μέσα καί σκέφτηκα πόσο πολῦτιμα εἶναι αὐτά τά ζῶα γιά ὀρισμένους ἀνθρώπους. Αἰστάνθηκα ντροπή γιά τό γεγονός ὅτι ἐμεῖς στήν πόλη τά παίρνουμε στό στόμα μας μονάχα γιά νά κακοχαρακτηρίσουμε κάποιους ἀνθρώπους. Πόσο θά πικραίνονταν τά ἀγαθά αὐτά τετράποδα, ἄν γνῶριζαν τήν συμπεριφορά μας.

Καθώς σκεφτόμουν αὐτά, ἔνωσα κάτι μαλακό νά τρίβεται στά πόδια μου. Ἔσκυπα καί εἶδα μία γάτα νά μέ κοιτά καί

νά νιαουρίζει μέ παράπονο. Τήν κράτησα για λίγο στά χέρια μου , τήν χάιδεψα καί μπήκα στόν μύλο. Κάθισα σέ μία μεριά , όπου υπήρχε μία ζεστή , χνουδωτή φλοκάτη , καί άκουγα τά περιστέρια, ήσυχα πιά νά γουργουρίζουν ψηλά στήν στέγη. Απέναντί μου τό ρολόι κρεμασμένο στόν τοίχο κυλοῦσε τούς δείχτες του άργά , μά σταθερά, μετρώντας τόν χρόνο...

Μά τί παράξενο. Οί δείχτες αυτοί, άντί νά κινοῦνται κανονικά όπως σέ όλα τά ρολόγια του κόσμου, γύριζαν μέ κανονικό μέν ρυθμό , αλλά... άνάποδα! Νάί, όπως τό λέω, από δεξιά πρός τά άριστερά. Καί , φυσικά, οί ὤρες πήγαιναν πρός τά πίσω ! Σκέφτηκα τότε πώς , άν συνεχιζόταν αυτό για καιρό, έγώ θα γινόμουνα μωρό καί θα έπρεπε νά βρω τήν μάνα μου για νά ξαναχωθῶ μέσα στήν κοιλιά της.

Τότε τήν άκουσα. Ήταν γλυκειά, πολύ γλυκειά μουσική πού προερχόταν από ένα περίεργο ὄργανο πού δεν είχα ποτέ μου ξαναδει. Πέντε μικρές καλαμένιες φλογέρες κομμένες σέ διάφορα μήκη καί δεμένες μεταξύ τους μέ κομμάτια λυγαριάς. Κι αυτός πού έπαιζε ήταν ένας γεράκος πού καθόταν γονατιστός στήν πιό σκοτεινή μεριά του δωματίου. Είχε λευκά σγουρά μαλλιά , φοροῦσε έναν μεγάλο σκούφο , μακριά γένια, καί μοσχοβολοῦσε θυμάρι ολάκερος. Μά από πού ξεφύτρωσε; Πώς μπήκε στόν μύλο χωρίς κανείς νά τόν πάρει χαμπάρι; Σάν νά κατάλαβε τήν άπορία μου, σταμάτησε νά παίζει, μέ κοίταξε, χαμογέλασε καί μου είπε:

— Μήν θές νά μάθεις ὅσα στόν νοῦ σου δέν χωροῦν.

Ζήσε εκείνα πού οί άγνοί μονάχα ζοῦν.

Ήμεινα έκφραμπος. Ὁ συμπαθέστατος αυτός γεράκος μιλοῦσε σάν δεκάχρονο παιδί.

— Πώς τό κάνεις αυτό; Πώς μπορείς καί μιλάς σάν παιδί;

— Εἶν' ἡ φωνή μου παιδική , γιατί κι έγώ εἶμαι παιδί.

Τά χρώματα μήν σέ γελοῦν, τά μάτια αλήθεια θα σοῦ ποῦν.

Πραγματικά τό βλέμμα αὐτοῦ του γέροντα ήταν τόσο άθῶο καί τόσο εὐθύ, ὅπως άκριβῶς αὐτό ενός μικροῦ παιδιοῦ. Μά πώς γινόταν; Καί ποιό πλάσμα στήν γῆ μπορούσε νά έχει τέτοιες ικανότητες;

— Πώς σέ λένε;

— Ὅπως ὅλοι άν σκεφτεῖς, τ' ὄνομά μου δέν θα βρεῖς.

— Θεές λοιπόν ν' αλλάξω ὁδó, νά σέ πῶ Άνάποδο;

Χαμογέλασε . Μέ πήγε στό άλεύρι καί ὀδήγησε τό δάχτυλό μου σέ αὐτό. Δέν ἔχασα καιρό. Ήγραψα μέ κεφαλαῖα γράμματα πάνω στήν άσπρη σκóνη

ΑΝΑΠΟΔΟΣ

Τό κοίταξα, τό ξανακοίταξα . Καί τώρα ; είπα · δέν βγάζω νόημα.

— Μέ καθρέφτη σάν μέ δεῖς, τότε τ' ὄνομα θα βρεῖς .

Κατάλαβα. Ήθελε νά γράψω τό ὄνομά του από άριστερά πρός τά δεξιά, όπως γύριζαν καί οί δείχτες του ρολογιοῦ, λίγο πρίν τόν συναντήσω. Ήγραψα λοιπόν κι έγώ στό άλεύρι τό ὄνομα ΑΝΑΠΟΔΟΣ από τά δεξιά πρός τά άριστερά :

ΣΟΔΟΠΑΝΑ

Ήταν ἡ σειρά μου νά χαμογελάσω. Κοίταξα για πρώτη φορά τά πόδια του. Πρίν προλάβει νά κάνει τήν παραμικρή κίνηση, του ἔβγαλα τον σκούφο καί είδα , άνάμεσα στά μαλλιά του ὁ, τι άκριβῶς ἔψαχνα.

— Μή φοβᾶσαι, του είπα. Ξέρω ποιος εἶσαι καί δέν πρόκειται νά σέ πειράξω. Πές μου ὅμως πώς βρέθηκες ἐδῶ;

— Ήρθα από τήν Άρκαδία για νά δῶ τά ζωντανά.

Αὐτό κάνω κάθε χρόνου τήν πιό σκοτεινή νυχτιά.

Κι άν οί άνθρωποι τρομάζουν ὅλοι καί μέ κυνηγοῦν

Τά παιδιά καί τά ζωάκια , εὐτυχῶς μέ άγαποῦν.

— Καί γιατί νά τρομάξω μέ ἐσένα; Ἐσύ προστατεύεις ὅλα τά ζῶα., ἔτσι μᾶς ἔμαθαν στό σχολεῖο. Κάποιος πού προστατεύει καί αγαπᾶ τά ζῶα μπορεί νά κάνει κακό;

— Τούς ανθρώπους τούς τρομάζει ἡ παράξενη μορφή.

Μέ συνδέουν μ' άλλους μύθους πού
'ρθαν από ξένη γῆ.

Κι ἄν στά πρό Χριστοῦ τά χρόνια μέ
τιμοῦσαν αρκετά,

Τώρα εἶμαι στό μυαλό τους κάτι σάν τά
παγανά.

Ἔρχομαι λοιπόν κοντά τους μόνο στήν
βαθιά νυχτιά

Κι ἄν εἶναι καλοί ῥωτάω νά μοῦ ποῦν
τά ζωντανά.

Ὅσοι σέβονται τήν Φύση ἀπό μέ θά
τιμηθοῦν.

Ὅσοι ὄχι, ἀλίμονό τους, σφόδρα θά
τιμωρηθοῦν.

Ὅνειρα κακά θά στείλω νά τούς
βροῦνε στό κρεβάτι.

Νά τρομάζουν , ὄλη νύχτα νά μήν
κλείνουνε τό μάτι.

Θά τούς στείλω ,παρ' ἀνόμως ἄν τά
ζῶα κυνηγοῦν,

Μέλισσες νά τούς τσιμποῦνε καί
ἀσβούς να τοῦς βρομοῦν.

Ἐσύ ὅμως , παλικάρι , θέλω κάτι νά
μοῦ πεῖς:

Πῶς τό μυστικό ὄνομά μου ἄν
μπόρεσες νά βρεῖς;

—Δέν ἦταν δύσκολο. Ἐφτανε νά σπάσω
τήν σύνθετη λέξη. Ἐτσι τό

ΣΟΔΟΠΑΝΑ ,ἔγινε ΣΟΔΟ-ΠΑΝΑ.

Ξέρω πῶς τό πρῶτο μέρος σημαίνει
ὀδός . Ἀρκεῖ νά τό πῶ πολλές φορές. Εἶναι
ἕνα παιχνίδι πού μοῦ ἀρέσει πολύ. Ἐτσι ,
γιά παράδειγμα , ἔμαθα πῶς τό ΑΗΡ
σημαίνει Ἥρα. Ἐπειτα κοίταξα τά πόδια
σου καί διέκρινα τίς κατσικίσες τους
ἄκρες . Ἐφτανε νά δῶ τά αὐτιά σου γιά νά
καταλάβω πῶς εἶσαι ὁ Πάνας, ὁ θεός τῶν
δασῶν πού προστατεύεις ὅλα τά ζῶα,
ἡμερα καί ἄγρια. Γνωρίζω πῶς κάποτε
σκόρπισες τόν πανικό στούς Πέρσες πού
ἐπιτέθηκαν κατά τῆς Ἀθήνας στόν
Μαραθῶνα. Ἐχω δεῖ καί μέ ποιόν σέ
ταυτίζουν οἱ εἰκόνες τῶν ἐκκλησιῶν.
Πιστεύω ὅμως πῶς αὐτό εἶναι μία
ἐπιφανιακή ὁμοιότητα καί τίποτε ἄλλο.
Ἐσύ ἀγαπᾷς τά ζῶα, ἄρα ἀγαπᾷς καί τήν
ζωή, ἄρα καί τούς ἀνθρώπους πού εἶναι
ζωντανοί. Δέν θά μπορούσες ποτέ νά
τούς βασανίζεις στά καζάνια τῆς
κολάσεως. Τί ἦρθες ὅμως νά κάνεις ἐδῶ
δέν μοῦ εἶπες.

Ἄντί νά ἀπαντήσῃ, ἔβγαλε τήν σύριγγά
του , αὐτό τό παράξενο μουσικό ὄργανο
πού εἶχε ὅταν τόν συνάντησα, κι ἔπαιξε
ἕναν γλυκό ῥυθμό. Ἀμέσως ὅλα τά
περιστέρια τοῦ μύλου ἦρθαν ἐμπρός του
κι ἄρχισαν νά γουργουρίζουν ,ἡ γάτα
τρίφτηκε στά πόδια του, ἐνῶ ἀκόμα καί
τό γαῖδουράκι τοῦ μωλωνᾶ πρόβαλε τό
κεφάλι του στό ἄνοιγμα τῆς πόρτας.
Χαμογέλασε πλατιά στά ζῶα καί τά
ῥώτησε:

—Γιά πέστε μου , ζωάκια μου πού
ψέματα δέν λέτε:

Ὁ μωλωνᾶς φροντίζει σας, ἡ τίποτα
ἄλλο θέτε;

Τότε τά περιστέρια πέταξαν ψηλά
κι ἔκαναν κύκλους γουργουρίζοντας, ἡ
γάτα πῆγε κι ἔφερε ἕνα κουπάκι ἀπό
γιαούρτι πού μέσα ὑπῆρχε γάλα, κι ὁ
γαῖδαρος ἄρχισε νά κουνᾶ τ' αὐτιά καί
τήν κεφάλια του ἀπό πάνω πρὸς τά κάτω
πολλές φορές , σάν νά ἔλεγε : «Ναι». Ὁ
Πάνας γύρισε πρὸς τό μέρος μου καί εἶπε:
—Ἀγαπᾶ αὐτός τά ζῶα του μέσα ἀπό τήν
καρδιά του.

Ἄς πάρει ἕνα κόσμημα νά δώσει στήν
κυρά του.

Ἄνοιξε τήν χούφτα του, μά δέν μπόρεσα
νά δῶ τί ἀκριβῶς εἶχε μέσα, γιατί
θαμπώθηκα. Ἐπειτα μιά ὀμίχλη τύλιξε τόν
χώρο, ἐνῶ μυρωδιά ἀπό τηγανίτες γέμισε
τό δωμάτιο...

—Ἄργησα λιγάκι, μά δέν βλέπω νά τό
κατάλαβες. Ἦταν ζεστά ἐδῶ καί
κοιμήθηκες σάν πουλάκι. Σήκω τώρα νά
φᾶς τις τηγανίτες σου.

Κοιμήθηκα; Ὅνειρο ἦταν; Κοίταξα τό
ῥολόι . Οἱ δεῖχτες του γύριζαν κανονικά.
Λυπήθηκα καί φάνηκε. Ἡ θεια-Λευκή τό
πρόσεξε ἀμέσως.

—Φαίνεται πῶς σοῦ ἄρεσε τό ὄνειρο πού
εἶδες. Μήν λυπᾶσαι ποτέ γιά αὐτό πού
φεύγει. Μπορεῖς, ὄ, τι ὥρα θέλεις νά τό
ξαναφέρεις κοντά σου, ἀρκεῖ νά τό
θυμᾶσαι μέ ἀγάπη. Φάε τώρα πρὶν
κρυώσουν. Πάω να φέρω καί μέλι να
βάλουμε ἀπό πάνω.

Δέν πρόλαβε να βγεῖ καί μῆκαν στόν
μύλο ὁ μωλωνᾶς μέ τόν θειο-Παρασκευά.

—Εἶδες, τί σοῦ ἔλεγα; Οὔτε μιά ὥρα
δέν κάναμε στοῦ δάσκαλου. Βρήκα καί τό

βιβλίο πού ήθελα. Κι ἔσένα ὁ δάσκαλος σου στέλνει νά διαβάσεις ἕνα βιβλίο μέ παραδόσεις τοῦ τόπου μας. Κι ὅποτε θέλεις εἶπε νά πᾶς νά τόν βρεῖς. Ἡ βιβλιοθήκη του εἶναι γεμάτη παραμύθια!

Σιγά μὴν ἔχει παραμύθι σάν αὐτό πού 'φτιαξε τό μυαλό μου, σκέφτηκα. Κεῖνη τήν ὥρα μπήκε καί ἡ θεια-Λευκή μέ τό μέλι.

—Καλῶς την. Εἶπε ὁ μυλωνάς. Κοίτα τί σοῦ ἔφερα. Καί τῆς βάζει στό δάχτυλο ἕνα πανέμορφο δαχτυλίδι.

—Τό βρήκα καθώς ἔρχόμασταν σέ κάτι λάσπες. Λάμπυριζε στό φῶς τοῦ φαναριοῦ μου.Θά το 'χασε ὡς φαίνεται ἐκείνη ἠκοπέλα πού ἦταν τήν περασμένη βδομάδα ἐδῶ. Εἶχε ἔρθει ἀπό τήν Ἀθήνα καί ἦταν...νά δεῖς τί μοῦ εἶπε... Λαογράφος. Ἔκανε λέει ἔρευνα γιά ἕναν τραγοπόδαρο θεό πού λάτρευαν σά ἀρχαῖα χρόνια στήν περιοχή μας. Μοῦ 'πε πῶς τόν λέγαν , μά δέν τό θυμᾶμαι.

—Πάνα, εἶπα καί , ἀσυναίσθητα κοίταξα τό ρολόι. Μοῦ φάνηκε πῶς οἱ δεῖχτες του , γιά μιὰ στιγμή γύριζαν πάλι πρὸς τὰ πίσω...

ΛΑΣΚΑΡΙΝΑ ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ:ΜΑΡΙΑ ΑΡΑΝΙΤΗ

Ἡ Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα εἶχε κατά-γωγή ἀπό τήν Ὑδρα. Γεννήθηκε μέσα στις φυλακές της Κωνσταντινούπολης στις 11 Μαΐου 1771. Παντρεύτηκε δυο φορές, στα 17 της με τον Σπετσιώτη Δημήτριο Γιάννουζα και στα 30 με τον Σπετσιώτη Δημήτριο Μπούμπουλη. Και οι δυο σκοτώθηκαν ἀπὸ Ἀλγερινούς πειρατές. Της ἀφησαν ωστόσο μια τεράστια περιουσία [που την ξόδεψε ἐξ ολοκλήρου για να αγοράσει καράβια και ἐξοπλισμό για την Επανάσταση.

Εἶχε ἕξι παιδιά. Τρία ἀπὸ τὸν πρῶτο γάμο, τὸν Ἰωάννη, τὸν Γεώργιο και τὴν Μαρία, τρία ἀπὸ τὸν δεύτερο, τὴν Σκεύω, τὴν Ελένη και τὸν Νικόλαο. Πήγε στην Κωνσταντινούπολη με τὸ πλοῖο της «Κανάκης» συνάντησε τὸν Ρῶσο

φιλέλληνα πρεσβευτὴ Στρογκανώφ καιν του ζήτησε να την προστατέψει επικαλούμενη τις υπηρεσίες του συζύγου της στον ρωσικό στόλο. Εκείνος για να την σώσει ἀπὸν τὴν επικείμενη σύλληψή της ἀπὸ τους Τούρκους τὴν ἔστειλε στην Κριμαία της νότιας Ρωσίας στην μαύρη Θάλασσα, σε ἕνα κτήμα που δόθηκε ἀπὸ τὸν Τσάρο Ἀλέξανδρο Α΄. Πριν πάει ἐκεῖ, κατάφερε να συναντήσει τὴν μητέρα του Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, τὴν Βαλιδέ Σουλτάνα.

Ἐχοντας ἤδη γίνει μέλος της Φιλικῆς Εταιρείας στην Κωνσταντινούπολη ἦταν ἡ μόνη γυναίκα που μὴθήκε σε αὐτὴν στον κατώτερο βαθμό, ἀφού οι γυναίκες δεν γίνονταν δεκτές. Μετά τὴν κατάληψη του Ναυπλίου στις 30 Νοεμβρίου 1822, τὸ νεοσύστατο κράτος της ἔδωσε κλήρο στην πόλη ὡς ανταμοιβή για τὴν προσφορά της στο ἔθνος. Ἡ ἴδια ἀντέδρασε ἔντονα στην φυλάκιση του Κολοκοτρώνη και ζήτησε τὴν ἀποφυλάκισή του λόγω του σεβασμοῦ που ἔτρεφε στο άτομό του. Ἡ συμπεριφορά της τὴν κατέστησε επικίνδυνη για τους κρατούντες οι οποίοι τὴν συνέλαβαν με ἐντολή να φυλακιστεῖ. Τελικὰ ἐξορίστηκε στις Σπέτσες χάνοντας τὸν κλήρο που της εἶχε δοθεῖ στο Ναύπλιο. Ἄρχισε να προετοιμάζεται ξανά για να βοηθήσει τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ ἕνας γιος της κλέφτηκε με μια κοπέλα και ζήτησε τὴν βοήθειά της, ἦρθε σε σύγκρουση με τὸ σόι της νύφης και σκοτώθηκε στην συμπλοκή που σημειώθηκε. Στην Ρωσία ἡ προσωπικότητά της ἐκτιμήθηκε ἰδιαίτε- ρως. Ὁ Αυτοκράτορας Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ μάλιστα της ἀπένειμε τὸν τίτλο του Ναυάρχου του ρωσικού στόλου.

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΠΕΡΣΑ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

Ὁ Κρητικός Πόλεμος ξεκίνησε τὸ 1645 και τελείωσε τὸ 1669. Εἶναι ἕνα ἀπὸ τα σημαντικότερα , ἀν ὄχι τὸ σημαντικότερο γεγονός της ευρωπαϊκῆς ιστορίας τὸν 17^ο αἰ. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεῖ ὡς πανευρωπαϊκός πόλεμος , ἀφού στην

τελευταία φάση του ο πολιορκούμενος από τους Τούρκους Χάνδακας υπήρξε το σύμβολο της άμυνας των χριστιανικών λαών της Ευρώπης στην επεκτατική ορμή της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Όταν οι Τούρκοι αποβιβάστηκαν στην Κρήτη και κατέλαβαν με σχετική ευκολία τα Χανιά το 1645, και το Ρέθυμνο το 1646, ούτε η Βενετία, ούτε οι ευρωπαίοι ηγεμόνες αξιολόγησαν όπως έπρεπε αυτήν την τουρκική επιτυχία. Κανείς δεν φαινόταν να πιστεύει ότι η επεκτατική αυτή κίνηση των Τούρκων είχε πιθανότητες επιτυχίας, αφού η Βενετία είχε την απόλυτη υπεροχή στην θάλασσα. Η ίδια η Βενετία θεωρούσε ότι η πρωτεύουσά της στην Κρήτη, ο Χάνδακας, ήταν ένα φρούριο απόρθητο κάτω από τα τείχη του οποίου οι τουρκικές δυνάμεις θα υφίσταντο πανωλεθρία. Η Βενετία διέθετε βέβαια ισχυρό στόλο και είχε την απόλυτη υπεροχή στην θάλασσα, αλλά η οικονομία της δεν μπορούσε να αντέξει σε μια μακροχρόνια αναμέτρηση με τους Τούρκους. Τούτο κατέστη σαφές από τα πρώτα κιόλας χρόνια της πολιορκίας του Χάνδακα (1648- 1669) Η Δημοκρατία του Αδρία δεν είχε άλλη επιλογή από την αναζήτηση βοήθειας οικονομικής και στρατιωτικής από τους ομόδοξους ηγεμόνες της Ευρώπης. Οι πολιτικές και οικονομικές όμως διαφορές της Βενετίας με τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, οι σοβαρές μεταξύ τους αντιθέσεις αλλά και τα πολύπλοκα συστήματα των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαίων με την οθωμανική

αυτοκρατορία καθιστούσαν εξαιρετικά δύσκολη την οργανωμένη και συστηματική βοήθεια της Ευρώπης προς την Βενετία για να σωθεί το « Βασίλειο της Κρήτης». Έτσι ο χρόνος εργαζόταν υπέρ των Τούρκων. Αφού ήδη το 1648 είχαν υπό τον έλεγχό τους ολόκληρη σχεδόν την Κρήτη, οργάνωσαν συστηματικά την πολιορκία του Χάνδακα, αποκλείοντας το φρούριο από την ξηρά. Οι δυνάμεις στις οποίες απέβλεπε η Βενετία ήταν κυρίως η Ισπανία και η Γαλλία. Η Ισπανία προέβαλλε άρνηση να συνεργαστεί με τους Γάλλους, εφ' όσον οι Γάλλοι διεκδικούσαν τις ιταλικές της κτήσεις και είχαν καλές σχέσεις με τους Τούρκους.

ΤΑ ΨΑΡΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΨΑΡΑ

Η κήρυξη της Επανάστασης του 1821 βρήκε τους Ψαριανούς προετοιμασμένους οργανωτικά και ψυχολογικά. Η επαναστατική σημαία υψώθηκε στο νησί στις 10 Απριλίου 1821 κι οι Ψαριανοί συμμετείχαν με 20 από τα καλλίτερα πλοία τους.

Η ναυτική εποποιία των Ψαρών άρχισε. Τα Ψαρά, προχωρημένη ναυτική βάση στο Αιγαίο και παρατηρητήριο για τον έλεγχο των κινήσεων του εχθρού, πρωταγωνίστησαν σε ναυμαχίες και σε πυρπολήσεις. Τα κατορθώματα των Παπανικολή, Κανάρη, Πιπίνου και άλλων υπήρξαν καθοριστικά για την έκβαση του ναυτικού αγώνα.

Ο στόλος των Ψαρών έδρασε σε 35 ναυτικές επιχειρήσεις από το 1821 ως το καλοκαίρι του 1823 κυρίως στα παράλια της Μ. Ασίας και στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Τον Απρίλιο του 1824 οι Ψαριανοί αισθανόμενοι την πίεση του Χοσρέφ πασά ζήτησαν την βοήθεια από την Κυβέρνηση. Στις 12 Απριλίου οι πρόκριτοι των Σπετσών και της Ύδρας βεβαιώνουν τους Ψαριανούς ότι έχουν ετοιμάσει πλοία για να αντιμετωπίσουν την δύναμη του Χοσρέφ τα οποία όμως δεν είχαν φτάσει στα Ψαρά ως τα μέσα του Ιουνίου. Στις 16 Ιουνίου ο τουρκικός στόλος είχε φτάσει στο νησί. Στις 20 Ιουνίου οι Ψαριανοί απέκρουσαν την πρώτη απόπειρα απόβασης των Οθωμανών. Την επόμενη μέρα όμως οι Τούρκοι κατέκτησαν τα Ψαρά και έκαψαν την πόλη. Όσοι κάτοικοι γλίτωσαν τον θάνατο ή την σκλαβιά, έφτασαν πρόσφυγες στις Κυκλάδες, στην Αίγινα και στις Σπέτσες. Δυο μήνες μετά την καταστροφή των Ψαρών, στις 19 Αυγούστου 1824 ο Κανάρης, πρόσφυγας στο Ναύπλιο, ζητούσε από την Κυβέρνηση « εν ηφαιστείον πλοίον» για να συνεχίσει τον αγώνα. Τον Οκτώβριο του δόθηκε ένα παροπλισμένο πλοίο για να το μετατρέψει σε πυρπολικό και με αυτό ο εικοσιτετράχρονος πυρπολητής πήρε μέρος στην επιχείρηση της Αλεξάνδρειας τον Αύγουστο του 1825. Εκεί ο Κανάρης προσπάθησε να πυρπολήσει τον αιγυπτιακό στόλο μέσα στην βάση του. Τον κατάλαβαν όμως οι Γάλλοι που εκπαίδευαν τα αιγυπτιακά στρατεύματα και το σχέδιό του απέτυχε. Ο πυρπολητής, έμεινε ένα διάστημα στην Αίγινα, όπου και το μοναδικό σωζόμενο ως σήμερα από τα σπίτια του, και μετά την δολοφονία του Καποδίστρια, απογοητευμένος αποσύρθηκε στην Σύρο. Ο Κανάρης ασχολήθηκε και με την πολιτική, από τις 3 Σεπτεμβρίου του 1843 ως τον θάνατό του, το 1877. Εκτός από τον Κανάρη υπήρξαν και άλλοι Ψαριανοί ήρωες πυρπολητές, όπως ο Παπανικολής, ο Νικόδημος, ο Ναύαρχος του ψαριανού στόλου Νικολής Αποστόλης κ. ά.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΚΩΣΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο Αδαμάντιος Κοραής ήταν Χιώτης στην καταγωγή που γεννήθηκε όμως στην Σμύρνη τον 1748. Μεγάλωσε σε περιβάλλον λογίων και αποφοίτησε από την Ευαγγελική Σχολή επί διευθύνσεως του Ιερόθεου Δενδρινού. Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την εκμάθηση ευρωπαϊκών γλωσσών. Το 1772 έφυγε στο Άμστερνταμ τυπικά για να εργαστεί στις επιχειρήσεις του εμπόρου Στάθη Θωμά, ουσιαστικά όμως για να διευρύνει τους πνευματικούς και κοινωνικούς του ορίζοντες. Δέκα χρόνια αργότερα κατόρθωσε, παρά τις αρχικές αντιδράσεις της οικογένειάς του, να φύγει στο Μονπελιέ της Γαλλίας για σπουδές ιατρικής, τις οποίες ολοκλήρωσε το 1787, οπότε αναγορεύτηκε διδάκτωρ. Εκεί μυήθηκε στο πνεύμα του γαλλικού διαφωτισμού, και αφοσιώθηκε στην μελέτη της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γραμματείας. Η δύσκολη οικονομική κατάσταση που αντιμετώπισε μετά τον θάνατο των γονιών του, πρώτα του πατέρα του το 1783 και μετά έναν χρόνο της μητέρας του, ξεπεράστηκε χάρις στην οικονομική ενίσχυση του Μακαρίου Νοταρά, ενός εκ των ηγετών του κολλυβαδικού κινήματος και αγίου της ορθοδόξου εκκλησίας, που τον βοήθησε να ολοκληρώσει τις σπουδές του. Με το πτυχίο της ιατρικής πήγε στο Παρίσι, όχι όμως για να εξασκήσει την επιστήμη που σπούδασε, παρά για να ασχοληθεί με τις φιλολογικές επιστήμες.

Έφτασε στην πόλη του φωτός λίγους μήνες πριν την Γαλλική Επανάσταση του 1789 που την έζησε σχεδόν από μέσα. Αργότερα μετέφρασε την Διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη και άλλα φιλελεύθερα νομικά και πολιτικά κείμενα. Το ενδιαφέρον του για την πολιτική κατάσταση στο νέο ελληνικό κράτος, αν και χωρίς να έρθει ποτέ στην Ελλάδα, τον συντρόφεψε ως τα τελευταία χρόνια της ζωής του, οπότε τήρησε πολεμική στάση έναντι της διακυβέρνησης του Ιωάννη Καποδίστρια. Παράλληλα ο Κοραής εξελίχθηκε σε κεντρική μορφή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού εμβαθύνοντας περισσότερο στις φιλολογικές και γλωσσολογικές μελέτες και διευρύνοντας τον κύκλο των γνωριμιών του με Γάλλους και Έλληνες ομογενείς. Στις αρχές του 19ου αι. οδηγήθηκε σταδιακά στην διαμόρφωση μιας θεωρίας για το νεοελληνικό γλωσσικό ζήτημα, γνωστής ως θεωρία της « Μέσης Οδού» η οποία αποτέλεσε σημείο αναφοράς και είχε ποικίλες επιπτώσεις στην μετέπειτα εξέλιξη της νεοελληνικής γλώσσας. Η «καθαρεύουσα» του Κοραή χαρακτηρίζεται θεμελιακά από τον τεχνητό χαρακτήρα της και ο ρόλος της στην λύση του μακρόχρονου ελληνικού γλωσσικού ζητήματος υπήρξε μάλλον ανασταλτικός, παρά βοηθητικός. Ο Αδαμάντιος Κοραής πέθανε στο Παρίσι στις 6 Απριλίου του 1833 σε ηλικία 84 ετών. Είχε προλάβει να δει την γέννηση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και την απελευθέρωση έστω ενός μικρού τμήματος του Ελληνισμού.

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΚΑΒΑΦΗΣ**

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΓΕΩΓΡΙΟΥ

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου στις 29 Απριλίου του 1863. Είναι το ένατο και τελευταίο παιδί του Πέτρου Καβάφη, μεγαλεμπόρου βαμβακιού και της Χαρίκλειας, το γένος Φωτιάδη από φαναριώτικο γένος που οι ρίζες του θεωρούνται βυζαντινές.

Μετά τον πρόωρο θάνατο του Πέτρου Καβάφη η Χαρίκλεια υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει την Αλεξάνδρεια και να ζητήσει στήριξη για την ίδια και τα παιδιά της στον αδερφό του συζύγου της Γεώργιο, ο οποίος έμενε στην Αγγλία. Η οικογένεια έμενε στην αρχή στο Λίβερπουλ και αργότερα στο Λονδίνο. Μετά από έξι χρόνια ξαναεπιστρέφουν στην Αλεξάνδρεια.

Η εθνικιστική επανάσταση του Αραμπί στην Αίγυπτο και οι ταραχές που ακολούθησαν στάθηκαν αφορμή για να μετακομίσει πάλιν η οικογένεια στην Πόλη. Την εποχή εκείνη γράφει τα πρώτα του στιχουργήματα στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Τον Οκτώβριο του 1885 η οικογένεια επιστρέφει στην Αλεξάνδρεια και ο Κωνσταντίνος ασχολείται με διάφορες εργασίες. Στα επόμενα χρόνια και μέχρι το 1925 θα πεθάνουν όλα τα μέλη της οικογένειάς του και θα μείνει μόνος του.

Το 1892 θα αποκτήσει μόνιμη εργασία στην ελεγχόμενη από Άγγλους Υπηρεσία Αρδεύσεων όπου και θα εργαστεί για τριάντα χρόνια. Το 1911 είναι ίσως η πιο σημαντική χρονιά για τον Καβάφη και το έργο του. Ο ποιητής αποκτά την προσωπική του περιοχή η οποία κατά τον ίδιο ορίζεται από τρεις μεγάλους θεματικούς κύκλους, τον φιλοσοφικό, τον ιστορικό και τον ηδονικό. Πεθαίνει στις 29 Απριλίου 1933, την ημέρα των γενεθλίων του από καρκίνο του λάρυγγα.

Για τον Καβάφη η ποιητική τέχνη ήταν μια επίπονη διαδικασία γιατί το στάδιο γραφής ενός ποιήματος διαρκούσε ακόμη και δεκαετίες. Καθώς ήταν λεπτολόγος γινόταν συχνά σχολαστικός χρονογράφος του εαυτού του.

Όσο ζούσε ακολουθούσε μια ιδιωτική εκδοτική τακτική. Αρχικά τύπωνε τα ποιήματα σε μικρά φυλλάδια, αργότερα σε τεύχη και τέλος τα μοίραζε σε φίλους και θαυμαστές. Έτσι έλεγχε το αναγνωστικό κοινό. Μετά τον θάνατό του εκδόθηκε μια συνολική παρουσίαση των έργων του Καβάφη που μέχρι τότε ήταν διασπαρμένα σε μονόφυλλα ή μικρές συλλογές. Η έκδοση αυτή είχε χαρακτηριστεί από τους ειδικούς ως το βιβλίο «το ωραιότερο που κυκλοφόρησε ποτέ στην Ελλάδα.»

Πολλά ποιήματά του έχουν μελοποιηθεί. Το 1996 ο σκηνοθέτης Γιάννης Σμαραγδής θα κινηματογραφήσει τον βίο του Καβάφη.

Ένα από τα ποιήματά του

ΟΣΟ ΜΠΟΡΕΙΣ

Κι ἂν δὲν μπορῆς νὰ κάνης τὴν ζωὴ σου
ὅπως τὴν θέλεις
τοῦτο προσπάθησε τουλάχιστον
ὅσο μπορεῖς: μὴν τὴν ἐξευτελίζεις
μὲς στὴν πολλή συνάφεια τοῦ κόσμου
μὲς στὲς πολλές κινήσεις κι ὀμιλίες.

Μὴν τὴν ἐξευτελίζεις πηαίνοντάς της
γυρίζοντας συχνὰ κι ἐκθέτοντάς της
στῶν σχέσεων καὶ τῶν συναναστροφῶν
τὴν καθημερινὴν ἀνοησία,
ὡς ποὺ νὰ γίνῃ σὰν μιὰ ξένη φορτικὴ.